

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ГЕОГРАФІЇ

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

директор Інституту географії
НАН України, член-кореспондент
НАН України
Маруняк Є.О.

липень 2021 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

Основи моніторингу якості життя населення регіонів

(назва навчальної дисципліни)

рівень підготовки доктор філософії

(назва освітнього рівня)

галузі знань 10 Природничі науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 103 Науки про Землю

(код і назва спеціальності)

Шифр за навчальним планом СВ 06

Київ-2021

Розробник програми: доктор географічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Інституту географії НАН України Гукалова Ірина Володимирівна

Рецензенти: доктор географічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу природно-техногенної та екологічної безпеки ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» Степаненко Анатолій Васильович

доктор географічних наук, професор, завідувач сектору територіальної організації суспільства відділу суспільної географії Інституту географії НАН України Підгрушний Григорій Петрович

Затверджено на засіданні Вченої ради Інституту географії НАН України
« 14 » липня 2021 р., протокол № 11

Основи моніторингу якості життя населення регіонів

назва дисципліни

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни	Методи навчання і форми контролю
Галузь знань 10 Природничі науки (шифр, назва)	Кількість кредитів – 3 ЄКТС	<i>Методи навчання</i>
Напрямок підготовки (код, назва) 103 Науки про Землю	Загальна кількість годин - 90	Лекції із застосуванням структурно-логічних схем, картографічних матеріалів, мультимедійних засобів.
Освітній рівень доктор філософії	Лекції: 20	Семінари, творчі завдання, дискусії, самостійна робота, розробка мультимедійних презентацій.
Статус дисципліни (Нормативна/вибіркова) вибіркова	20	
	Лабораторні заняття:	<i>Форми поточного контролю</i>
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 2	-	Захист мультимедійних презентацій, модульні контрольні роботи
Семестр IV	Індивідуальна робота:	
	Самостійна робота:	
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2 години - самостійна робота: 4 години	50	<i>Форма підсумкового контролю</i>
Мова навчання – українська	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:	Залік
<i>Передумови навчання</i> Основи збалансованого розвитку регіонів	2/3	

Предмет вивчення навчальної дисципліни: Предметом вивчення навчальної дисципліни є суспільно-географічний концепт якості життя населення як наукової основи управління соціально-економічним розвитком територій різного рівня.

Міждисциплінарні зв'язки: Основи збалансованого розвитку регіонів, Політика просторового розвитку і практика планування в країнах Європейського Союзу.

Мета і завдання навчальної дисципліни:

Метою освоєння дисципліни є формування у аспірантів наукових компетенцій у галузі географічних досліджень рівня, способу та якості життя населення, сучасні методичні підходи до їх оцінювання.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- ознайомлення із сучасним поняттєво-термінологічним апаратом географії способу та якості життя населення, концепціями і науковим доробком українських та іноземних вчених, зокрема науковців Інституту географії НАН України;

- формування знань щодо теоретико-методологічних засад суспільно-географічної оцінки якості життя населення на рівні країн/регіонів;
- оволодіння сучасними методиками суспільно-географічного дослідження якості життя населення, включаючи підходи до збору, накопичення і опрацювання інформації;
- розкриття аспектів взаємодії між географічним середовищем і соціумом на різних територіальних рівнях, особливостей формування якості життя населення на рівні країн і регіонів України, факторів впливу на неї;
- визначення можливостей суспільно-географічного оцінювання якості життя населення як основи подолання проблем соціально-економічного розвитку територій різного рангу.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p><i>Знати</i> і розуміти основні причинно-наслідкові зв'язки розвитку природи і суспільства, об'єктно-предметну область географії якості життя (місце в системі наук про Землю), етапи становлення дисципліни, основні категорії і поняття та їх функції, сучасні концепції та підходи щодо дослідження якості життя (рівень, спосіб, умови життя населення, добробут, бідність тощо) на різних територіальних рівнях .</p> <p><i>Вміти</i> застосовувати геосистемне мислення до аналізу соціальної дійсності, проводити дослідження у різних просторово-часових масштабах, оперувати основними соціальними категоріями, використовувати теоретичні знання і навички для моделювання аспектів просторової організації життєдіяльності населення, здійснювати збір та аналізувати статистичні дані, налагодити професійну комунікацію, працювати з картами і давати комплексну географічну оцінку території, використовувати базові інформаційні технології і програмне забезпечення для вирішення наукових завдань.</p>	<p>Загально-професійні – щодо здатності розв'язувати складні завдання і практичні проблеми в галузі географії якості життя, здатності планувати і здійснювати комплексні дослідження з використанням міждисциплінарних підходів і даних та в умовах дефіциту інформації, що сприятиме професійному розвитку особистості та розумінню особливостей організації наукової діяльності.</p>
2.	<p><i>Знати</i> зміст і структуру категорії «якість життя населення» і провідні чинники її формування, основні методики оцінки на рівні країн, регіонів, міст, територіальну специфіку формування якості життя в Україні.</p> <p><i>Вміти</i> параметризувати основні складові якості життя населення, обґрунтовувати систему індикаторів її оцінки на різних просторових рівнях,</p>	<p>Спеціально-професійні – щодо осмислення феномену якості життя населення як міждисциплінарної категорії, її сутності з позицій суспільної географії, аналізу факторів її формування, розвитку навичок самостійного аналізу складних соціальних процесів чи проблем з використанням новітніх підходів і методів, здатності до коректного добору і обґрунтування</p>

	застосовувати сучасні методи оцінювання, давати обґрунтовану просторову оцінку і проводити географічну типологізацію територій за особливостями якості життя населення, визначати шляхи поліпшення ситуації.	даних, володіння прийомами побудови алгоритму оцінювання якості життя населення, способами опрацювання і презентації результатів регіонального аналізу.
3.	<p><i>Знати</i> теоретичні й методичні засади управління якістю життя населення з позицій забезпечення збалансованого розвитку територіальних систем і імплементації Цілей сталого розвитку,</p> <p><i>Вміти</i> визначати власну роль і роль наукового колективу у конкретному дослідженні, обґрунтовувати його доцільність і новизну, готувати відповідні пропозиції до управлінських установ і органів влади.</p>	<p>Науково-дослідницькі – щодо опанування прийомів наукового спілкування і колективного виконання науково-дослідних робіт, організації стаціонарних і польових досліджень, самостійного пошуку, збору та аналізу інформації, самоосвіти, здатності до усної та письмової комунікації науковим стилем; формування критичного інноваційного мислення, наукового світогляду, мотивацій професійної мобільності.</p>

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС – 90 годин, з яких аудиторні заняття становлять 40, самостійна робота аспірантів – 50 годин.

Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	Аудиторні	у тому числі			Само- стійна робота
		Лекції	Семі- нарські	Лабо- ра- торні	
Модуль 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ ГЕОГРАФІЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ					
Тема 1. Географія якості життя населення та її місце в системі наук.	4	2	2	-	5
Тема 2. Категорія якості життя населення: місце, зміст, структура, фактори формування.	8	4	2	-	5
Тема 3. Теоретико-методичні основи географічного дослідження якості життя населення. Географічна диференціація умов, способу, рівня та якості життя населення.	4	2	4	-	10
Тема 4. Перцепція простору і соціально-просторова ідентичність. Індикатори якості життя і методологія їх формування.	4	2	2	-	5
Разом за змістовим модулем 1	20	10	10	-	25
Модуль 2. ПРАКТИКА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ					
Тема 5. Систематизація методів і підходів дослідження якості життя. Укладання методик оцінки якості життя населення країн, регіонів, міст.	6	2	4	-	5
Тема 6. Багатомірні типології країн і регіонів за особливостями якості життя населення. Моніторинг якості життя населення регіонів і міст України.	4	4	2	-	10
Тема 7. Соціально-географічні аспекти урбанізації, міський та сільський спосіб життя.	6	2	2	-	5
Тема 8. Конструктивний потенціал географічних знань щодо якості життя населення та його використання.	4	2	2	-	5
Разом за змістовим модулем 2	20	10	10	-	25
УСЬОГО: 90	40	20	20	-	50

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1.	Модуль 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ ГЕОГРАФІЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ	45	10
1.1.	Тема 1. Географія якості життя населення та її місце в системі наук. Історія формування наукового напрямку «Географія якості життя населення», його місце в структурі географічних наук. Розвиток поглядів на об'єкт і предмет географії якості життя населення, сучасне визначення змісту дисципліни. Ідея, гіпотеза, парадигма, концепція, теорія як форми пізнання. Еволюція концепції якості життя у західній, радянській, пострадянській науковій думці. Сучасні дослідження якості життя і людського розвитку в Україні: наукові персоналії і головні центри. Науковий доробок Інституту географії НАН України у дослідженнях якості життя населення.	9	2
1.2.	Тема 2. Категорія якості життя населення: місце, зміст, структура, фактори формування. Міждисциплінарність категорії якість життя населення: дефініції в межах різних наук. Інтегрування положень концепції сталого (збалансованого) розвитку до аналізу якості життя, принципи її суспільно-географічного опрацювання. Визначення якості життя з позицій суспільної географії. Динамічність категорії. Місце якості життя серед суміжних і близьких за змістом категорій (добробут, рівень, спосіб та умови життя населення). Структурно-графічна модель якості життя населення. Значення географічних атрибутивних факторів у структуруванні економічної, соціальної, екологічної, соціокультурної специфіки формування якості життя населення. Інші фактори формування якості життя.	11	4
1.3.	Тема 3. Теоретико-методичні основи географічного дослідження якості життя населення. Географічна диференціація умов, способу, рівня та якості життя населення. Теоретико-пізнавальні функції категорії «якість життя» і принципи її дослідження. Людиноцентризм. Географічний детермінізм і посибілізм. Якість населення, людський потенціал і капітал. Умови і спосіб життя населення. Принцип єдності якості населення і якості його життя. Закон географічного різноманіття природи і суспільства і різноманіття якості життя населення. Комплекс методів отримання та опрацювання інформації про якість життя: математико-статистичні, картографічні методи аналізу компонентів якості життя, польові спостереження, вивчення і контент-аналіз документів, анкетування респондентів, опитування експертів тощо. Поняття наукової парадигми. Географічне різноманіття якості життя населення. Характерні риси способу життя населення в країнах різних типів.	16	2

1.4.	<p>Тема 4. Перцепція простору і соціально-просторова ідентичність. Індикатори якості життя і методологія їх формування.</p> <p>Просторова інформація та її сприйняття. Біхевіоризм. Когнітивна географія. Образ середовища і сприйняття місця, ментальне картографування. Географічний і соціальний простір: концепції перцепції. Особливості поведінки у різних «просторах». Регіональна свідомість. Просторова ідентичність та повсякденні практики.</p> <p>Підходи до вимірювання якості життя на різних рівнях. Поняття індикаторів. Класифікація показників та індикаторів якості життя. Об'єктивні, суб'єктивні та інтегральні індикатори. Індекс розвитку людського потенціалу ПРООН. Методології дослідницьких організації ОЕСР, Economist Intelligence Unit, Legatum Institute, International Living. Національні методики оцінки якості життя населення.</p>	9	2
2.	<p align="center"><u>Модуль 2.</u></p> <p align="center">ПРАКТИКА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ</p>	45	10
2.1.	<p>Тема 5. Систематизація методів і підходів дослідження якості життя. Укладання методик оцінки якості життя населення країн, регіонів, міст.</p> <p>Рейтинговий метод оцінювання (порядкове шкалювання). Метод лінійного масштабування, індексний метод, метод бальної оцінки, кореляційний і регресійний аналіз, метод багатомірної класифікації, кластерний аналіз. Роль конкретних соціологічних методів (опитування, анкетування) в оцінці якості життя. Експертний метод та його значення.</p> <p>Алгоритм оцінювання якості життя населення на рівні країн, регіонів, міст: системи показників, приклади розрахунків. Методики оцінки якості життя населення на різних рівнях в Україні: особливості і можливості застосування.</p>	11	2
2.2.	<p>Тема 6. Багатомірні типології країн і регіонів за особливостями якості життя населення. Моніторинг якості життя населення регіонів і міст України.</p> <p>Типологія як засіб соціально-географічного пізнання. Приклади багатомірних типологічних групувань територій за особливостями якості життя населення. «Профіль» якості життя населення країни і регіону. Суспільно-географічна інтерпретація типів. Діагностика подібності регіонів за особливостями якості життя.</p> <p>Практика оцінки якості життя населення на рівні міжнародних порівнянь, регіонів і міст України. Відомі міжнародні і національні рейтинги і типології: сучасне позиціонування територій за показниками якості життя.</p>	16	4
2.3.	<p>Тема 7. Соціально-просторова організація. Урбанізація як соціально-географічний процес, міський та сільський спосіб життя.</p> <p>Нерівномірність соціального розвитку і концепції поляризації простору. Міське і сільське середовище як ресурс для формування якості життя населення.</p> <p>Урбанізація у вузькому і широкому розумінні. Стадії, етапи та рівні урбанізації. Урбанізація і урбанізованість: відмінності, способи оцінювання. Визначальні риси міських умов та способу життя населення. Неоліберальні тенденції розвитку сучасних міст з соціально-географічної точки зору. Значення і практика імплементації сучасних парадигм збалансованого розвитку міст. Сільський розвиток у форматі географії якості життя населення.</p>	9	2

2.4.	<p>Тема 8. Конструктивний потенціал географічних знань щодо якості життя населення та його використання.</p> <p>Соціальний вимір сталого розвитку і соціальні виклики глобалізації. Соціальні Цілі сталого розвитку 2030 та стан їх досягнення в Україні. Людський розвиток з огляду віку і гендеру. Формування системи управління якістю життя населення регіону. Реформа децентралізації в Україні як інструмент поліпшення якості життя населення. Територіальні громади у формуванні соціального капіталу. Територіальний соціальний маркетинг. Наукове забезпечення державного механізму управління якістю життя населення в Україні. Роль соціальних стандартів в системі управління регіональним розвитком.</p>	9	2
------	---	---	---

4.2. Плани семінарських занять

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА: Методологічні проблеми географії якості життя населення

ПЛАН

Теоретичні питання, що виносяться на обговорення:

1. Проблема гуманізації та екологізації географії в контексті становлення географічних досліджень якості життя населення в світі та Україні.
2. Проблемний підхід до науки. Поняття наукової проблеми, проблемної ситуації, проблем розвитку і функціонування науки. Діалектика об'єкту і предмету науки на прикладі суспільної географії.
3. Географія якості життя як «точка зростання» в структурі соціальної географії. Теоретична, прикладна, загальноосвітня і виховна функції дисципліни.
4. Якість життя населення в системі суспільно-географічних категорій: сучасні підходи до трактування, способи визначення і обґрунтування.

Додаткові факультативні завдання:

1. Оцінка якості життя населення як форма вивчення соціально-географічного простору (суб'єктивно-об'єктивний характер категорії, історія осмислення від Дж.Гелбрейта до наших днів).
2. Соціологічні методи у географічних дослідженнях якості життя населення: доцільність використання, практика опитувань, наукова інтерпретація результатів. Укладення опитувальника на довільну проблематику у проблемному полі вивчення якості життя населення (оцінка рівня бідності, умов життя тощо).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гіденс Е. Соціологія / Е.Гіденс; [пер. з англ.]. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
2. Гукалова І.В. Статус категорії «якість життя населення» в географії і сучасна її динаміка у регіонах України / І. В. Гукалова // Український географічний журнал. – 2013. – № 4. – С. 48–55.
3. Гукалова І.В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація : монографія / І. В. Гукалова ; Інститут географії НАН України. – К., 2009.-346 с.
4. Олійник Я. Актуальні завдання соціальної географії / Я. Олійник // Львівська суспільно-географічна школа у національному і європейському вимірах (до 60-річчя кафедри економічної і соціальної географії Львівського національного університету імені Івана Франка): Матеріали між нар. Наук. семінару. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім.. І.Франка, 2005. – С.93-98.

5. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: навч. посібник / О.Г.Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
6. Murgaš F.: Geographical conceptualization of quality of life. *Ekológia* (Bratislava), 2016. Vol. 35, No.4, p. 309–319. URL: <https://www.researchgate.net/publication/311393587>

4.3. Організація самостійної роботи аспірантів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
1	Джерела географічної інформації про якість життя населення.	10	реферат
2	Порівняльна характеристика дефініцій «якість життя населення»	15	доповідь
3	Обґрунтування територіальних відмінностей регіонів України за інтегральним індексом людського розвитку (Національна методика оцінювання)	5	повідомлення (есе)
4	Міста і здоров'я населення: вплив пандемій на розвиток міст	20	мультимедійна презентація
Разом		50	

Рекомендовані інформаційні джерела:

1. The World Factbook. URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/>
2. Національний атлас України. – К.: ДНВП «Картографія», 2007. – 440 с.
3. Beyond income, beyond averages, beyond today : Inequalities in human development in the 21st century. Human Development Report 2019. Published for the United Nations Development Programme. One United Nations Plaza New York, 366 p.
4. Quality of life indicators. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quality_of_life_indicators
5. Статистика стран мира : сайт. URL: <http://svspb.net/sverige/statistika-stran-mira.php> (дата обращения: 04.02.2020).
6. Методика вимірювання регіонального людського розвитку / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. Київ, 2012. -50 с.
7. Регіональний людський розвиток: стат. бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2018. - 72 с.
8. Philip Cafaro. A lesson from the COVID-19 pandemic on the perils of density Colorado State University, 2020. URL:<https://sustainability.colostate.edu/blog/humannature/lesson-from-covid-19-pandemic/>
9. Wendell Cox. Early observations on the pandemic and population density// *New geography*, 05.04.2020. URL: <https://www.newgeography.com/content/006600-early-observations-pandemic-and-population-density>

V. Контроль якості знань аспірантів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Контроль знань аспірантів з навчальної дисципліни «Суспільно-географічна концептуалізація якості життя населення» здійснюється за модульно-рейтинговою системою, що передбачає контроль знань аспірантів з одного модуля. Модульний контроль проводиться на дванадцятому тижні семестру.

Оцінювання відбувається за такими формами контролю: вхідний контроль, поточний контроль, контроль самостійної (індивідуальної роботи) аспірантів, модульний контроль, залік.

Вхідний контроль проходить в письмовій формі і є набором тестових завдань.

Контроль під час аудиторних занять, основними видами якого є усне опитування теоретичного матеріалу та письмове виконання практичних завдань. Усна відповідь – до 2 балів; доповнення – 1 бал.

Контроль самостійної (індивідуальної роботи) аспірантів, основними видами якого є оцінювання підготовки до семінарів, опрацювання додаткових джерел інформації, виконання індивідуальних завдань.

Модульний контроль: контрольна робота, що є набором тестових завдань. За кожен модульний контроль аспірант має можливість набрати до 20 балів.

5.2. Форми і методи підсумкового контролю

Формою підсумкового контролю є залік.

Питання до заліку

1. Погляди на об'єкт і предмет географії якості життя населення.
2. Географія якості життя серед інших суспільно-географічних дисциплін: місце і зв'язки з іншими науками.
3. Причини виникнення наукового напрямку географічних досліджень якості життя і його сьогоднішні завдання.
4. Проблематика якості життя населення у сучасній зарубіжній географії і соціології.
5. Сучасні дослідження якості життя і людського розвитку в Україні: наукові персоналії і головні центри. Науковий доробок Інституту географії НАН України у дослідженнях якості життя населення.
6. Визначення якості життя з позицій суспільної географії.
7. Динамічність якості життя населення як властивість категорії.
8. Співвідношення якості життя з близькими за змістом категоріями (добробут, рівень, спосіб та умови життя населення).
9. Структурно-графічна модель якості життя населення.
10. Фактори формування якості життя населення.
11. Міграція населення як критерій якості його життя.
12. Теоретико-пізнавальні функції категорії «якість життя» і принципи її дослідження.
13. Людиноцентризм і природоцентризм з позицій якості життя населення.
14. Географічний детермінізм і посибілізм.
15. Якість населення, людський потенціал і капітал: сутність понять.
16. Принцип єдності якості населення і якості його життя.
17. Методи отримання та опрацювання інформації про якість життя.
18. Роль соціологічних методів в географічних дослідженнях якості життя населення.
19. Значення переписів населення у дослідженні якості життя.
20. Географічне різноманіття якості життя населення: основні риси.
21. Соціально-географічний портрет однієї з країн Європи (з акцентом на якість життя населення).
22. Перцепція простору і когнітивна географія.
23. Географічний і соціальний простір: зміст понять.

24. Соціально-просторова ідентичність населення: суть і повсякденні практики.
25. Оцінювання якості життя населення на різних територіальних рівнях: відмінності.
26. Об'єктивні, суб'єктивні та інтегральні індикатори якості життя.
27. Індекс розвитку людського потенціалу ПРООН.
28. Національна методика оцінювання рівня людського розвитку.
29. Рейтинговий метод в оцінці якості життя.
30. Метод багатомірної класифікації в оцінці якості життя. Географічні типології як засоби соціально-географічного пізнання.
31. «Профіль» якості життя населення країни і регіону.
32. Міське і сільське середовище як ресурс для формування якості життя населення.
33. Геоурбаністика і георуралістика.
34. Визначальні риси міських умов та способу життя населення.
35. Оцінка якості міського середовища для життєдіяльності населення.
36. Неоліберальні тенденції розвитку сучасних міст з соціально-географічної точки зору.
37. Сучасні парадигми збалансованого розвитку міст та їх впровадження в практику управління.
38. Сільський розвиток у форматі географії якості життя населення.
39. Глобальні Цілі сталого розвитку 2030 та стан їх досягнення в Україні.
40. Реформа децентралізації в Україні як інструмент поліпшення якості життя населення.
41. Соціальні стандарти в системі управління регіональним розвитком.
42. Проблемні аспекти розвитку географії якості життя як науки.
43. Цільові настанови та можливі тематичні напрями досліджень у галузі географії якості життя.
44. Регіональна соціальна політика.
45. Моніторинг якості життя населення в цілях управління регіональним розвитком.

5.3. Критерії оцінювання знань аспірантів

Критерії оцінювання кожного із питань, що виносяться на залік

Рівень знань	Оцінка за 100-бальною шкалою	Критерії оцінювання відповіді
Відмінний рівень	90 – 100 (А)	Відповідь аспіранта: <ul style="list-style-type: none"> - містить повний, розгорнутий, правильний виклад матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання основних понять і категорій та взаємозв'язок між ними, правильне розуміння змісту основних теоретичних положень; - вказує на вміння давати змістовний та логічний аналіз матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання різних наукових концепцій та підходів щодо певної науково-теоретичної чи науково-практичної проблеми, пов'язаної з поставленим питанням; - доводить здатність робити власні висновки в разі

		неоднозначності, спірного чи проблемного характеру поставленого питання чи проблеми.
Високий рівень	80 – 89 (B)	Аспірант дав досить змістовну відповідь на поставлене питання, проте вона містить наступні недоліки: <ul style="list-style-type: none"> - недостатня повнота, незначні неточності чи прогалини при поясненні того чи іншого аспекту питання; - недостатньо детально розкритий предмет запитання, а основні поняття носять тезисний характер.
Добрий рівень	70 -79 (C)	Аспірант дав відповідь на поставлене питання, однак припустився незначних помилок змістовного характеру, або ж при оформленні відповіді на питання, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - відтворення основних понять поверхневе, не виокремлено взаємозв'язки; - окремі формулювання є нечіткими; - відповідь містить інформацію, що не стосується змісту екзаменаційного питання.
Задовільний рівень	65 – 69 (D)	Аспірант дав відповідь на поставлене питання, однак припустився суттєвих помилок як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - зміст відповіді свідчить про прогалини в знаннях з відповідного питання, або ж про неправильне розуміння окремих аспектів поставленого питання; - відповідь викладено недостатньо аргументовано, або ж з порушенням правил логіки при викладі матеріалу.
Достатній рівень	60 – 64 (E)	Аспірант дав відповідь на поставлене питання, однак припустився грубих помилок як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - відповідь не містить аналізу проблемних аспектів поставленого питання, свідчить про недостатню обізнаність з основними науковими теоріями і концепціями, що стосуються відповідного питання; - обґрунтування відповіді до ситуаційного завдання є слабо аргументованим, або ж в окремих аспектах є алогічним.
Недостатній рівень	35 – 59 (FX)	Аспірант володіє лише частиною навчального матеріалу, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - поверхнево і фрагментарно дає відповідь на екзаменаційне питання; - відповіді на деякі питання відсутні; - відповідь не має логічної послідовності, відсутні взаємозв'язки змістовного характеру.
Незадовільний рівень	0 – 34 (F)	Аспірант не має відповіді на екзаменаційне питання, або ж його відповідь є неправильною, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципів аспектів поставленого питання. Відсутня аргументація, або ж вона є безсистемною та алогічною.

VI. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Айвазян С.А. Интегральные индикаторы качества жизни населения: их построение и использование в социально-экономическом управлении и межрегиональных сопоставлениях. – М.: ЦЭМИ РАН, 2000. – 118 с.
2. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь / [Е. М. Лібанова, О. М. Гладун, Л. С. Лісогор та ін.]. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, ПРООН, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2013. – 50 с.
3. Голд Дж. Психология и география: Основы поведенческой географии: Пер. с англ./авт. предисл. С. В. Федулов. – М.: Прогресс, 1990. – 304 с.
4. Гукалова І.В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація [Монографія] / І. В. Гукалова. – К., 2009. – 346 с.
5. Гукалова І.В., Мальчикова Д.С. Вступ до фаху: географія і суспільство. Навч. посіб. / І.В. Гукалова, Д.С. Мальчикова. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 268 с.
6. Качество жизни в регионах России и Украины: общественно-географические исследования: монография / И.В. Гукалова, С.В. Рященко, Л.Г. Руденко, Н.В. Воробьев, С.А. Лисовский, Е.А. Маруняк, К.Н. Мисевич – Иркутск-Киев: Изд-во Института географии им. В.Б. Сочавы СО РАН, 2010. – 147 с.
7. Качество жизни населения Украины в зеркале социологии / Под общ. ред. В.М. Вороны, Е.И. Суименко. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2012. – 211 с.
8. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції / Відпов. за випуск Л.М. Черенько, О.В. Макарова, за ред. Е.М. Лібанової. – У 2-х томах. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. – 436 с.
9. Національний атлас України. Наукові основи створення та їх реалізація / за ред. Л.Г.Руденка. – К.: Академперіодика, 2007. – 408 с.
10. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.
11. Покляцький С.А. Умови життя населення великих міст України (суспільно-географічне дослідження). К.: Наукова думка, 2016. – 184 с.
12. Современное общество и его пространственное осмысление: география человеческого развития (Case Studies): Монография / Под ред. И.В.Гукаловой. Новосибирск: «СибАК», 2014. – 130 с.
13. Субетто А.И. Теория качества жизни [Монография] / Под науч. ред. А.А. Горбунова– СПб.: Астерион. – 2017. – 280 с.
14. Фащевский Н.И., Палий Т.М., Немченко М.П., Старостенко А.Г. Территориальная организация жизнедеятельности населения. – К.: Наук. думка, 1992. – 136 с.
15. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2017. – 176 с.
16. Якість життя населення регіону: аналіз, прогнозування, соціальна політика: [Монографія] / Під ред. В.Г. Никифорова. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2012. – 316 с.
17. Developing a country typology for analysing quality of life in Europe / European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2014. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2014/quality-of-life-social-policies/developing-a-country-typology-for-analysing-quality-of-life-in-europe>
18. Dialogues in Human Geography. URL: <https://journals.sagepub.com/loi/dhga>

19. Gukalova I. The Five Qualities of Life in Europe: Multidimensional Spatial Typology of Countries with a Special Attention to Ukraine // *Geoinformatics & Geostatistics: An Overview*, 2013, 1:3. doi:10.4172/2327-4581.1000108. URL: https://www.researchgate.net/publication/269978710_The_Five_Qualities_of_Life_in_Europe_Multidimensional_Spatial_Typology_of_Countries_with_a_Special_Attention_to_Ukraine.
20. Lana Slavuj Borčić. Quality of life as a topic of geographic research: An overview of the development of interest and theoretical models of research // *Hrvatski Geografski Glasnik*, 2017. – 79/1, 5–31. URL: <https://hrcak.srce.hr/182129>

Допоміжні

1. Білецький М.І. Соціальна географія: навч. посібник / М.І.Білецький, І.В.Ванда, Л.І.Котик. – Львів: Простір-М, 2015. – 468 с.
2. Білецький М.І. Соціальна географія: словник-довідник / М.І. Білецький, І.В. Ванда, Л.І. Котик. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2014. – 164 с.
3. Гудзяляк І. Географія населення: навч. посібник / Ірина Гудзяляк. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. – 256 с.
4. Гукалова І.В. Просторова ідентичність населення у руслі нових напрямів дослідження у суспільній географії // *Український геогр. журнал*, 2015. – №4. – С.24-30.
5. Гукалова І.В. Якість життя як цільовий імператив концепцій міського розвитку: висновки для України // *Укр.геогр.журнал*. – 2018.– №1.– С.30–38.
6. Дронова О.Л. Геоурбінстика: навч. посібник для вищих навч. заклад. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. – 419 с.
7. Звіти та інформація про людський розвиток ПРООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.undp.org>
8. Мезенцева Н., Кривець О. Гендер і географія в Україні [Монографія]. - К.: Ніка-Центр, 2013. - 194 с.
9. Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. Науково-дослідницький практикум з суспільної географії: Навчально-методичне видання. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 47 с.
10. Олійник Я. Б. Вступ до соціальної географії: навч. посібник / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К.: Знання, 2000. – 204 с.
11. Регіональна економіка. Словник-довідник. / За ред. М.В.Підмогильного. – Київ. – 2004. – 346 с.
12. Руденко Л.Г., Гукалова І.В. Концепція збалансованості розвитку і якість життя населення // *Укр. геогр. журнал*. – 2005.– №2.– С.44–50.
13. Соціальна географія: підручник /за ред. Л.Немець та К. Мезенцева. Київ: Фенікс, 2019. – 304 с.
14. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія /за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. – 438 с.
15. Шаблій О.І. Основи суспільної географії / *Fundamentals of Human Geography*: підручник для студ. вищих навч. Закладів / О.І.Шаблій. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 296 с.
16. Якість життя населення пострадянських країн у соціологічному вимірі / за ред. В.С. Бакірова. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2008 . – 216 с.
17. Gukalova I., Omelchenko N. Measuring the urbanization in Ukrainian regions: current approaches // *Часопис соціально-економічної географії*, 2016. – вип. 20 (1). – С.22-28.
18. Pacione M. Quality-of-Life Research in Urban Geography // *Urban Geography*, Bellwether Publishing, 1 May 2003. – Vol. 24. – No. 4. – P. 314-339.
19. World Development Indicators 2017 // International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank (Electronic resource). – Access: www.worldbank.org